

Valtiovarainvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi (HE 15/2023 vp): Asia on saapunut valtiovarainvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Lisätalousarvioaloite

Esityksen yhteydessä valiokunta on käsitellyt seuraavan aloitteen:

- Lisätalousarvioaloite LTA 1/2023 vp Eerikki Viljanen kesk Lisätalousarvioaloite määrärahan lisäämisestä maatalouden aloitus- ja investointiavustuksiin (44 881 000 euroa) 30.10.40

Jaostovalmistelu

Asia on valmisteltu asiayhteyden mukaisesti kaikissa valtiovarainvaliokunnan jaostoissa.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Hallituksen esitys vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi alentaa nettomääräisesti määrärahoja yhteensä 216 milj. eurolla ja korottaa nettomääräisesti varsinaisia tuloja 31 milj. eurolla. Kokonaisuudessaan esitys vähentää nettolainanottoa 248 milj. eurolla.

Verotuloarviota ehdotetaan alennettavan yhteensä 503 milj. eurolla. Suurimmat arvioiden tarkistukset alaspäin koskevat arvonlisäveroa (-393 milj. euroa), yhteisöveroa (-259 milj. euroa) sekä varainsiirtoveroa (-199 milj. euroa). Ansio- ja pääomatuloveron tuottoa ehdotetaan puolestaan korotettavaksi 465 milj. eurolla lähdevero- ja veropohja-arvion korotuksista sekä lähdeveron veronpalautusten aikataulusta saatujen tarkentuneiden tietojen mukaisesti. Myös perintö- ja lahjaveron tuottoa ehdotetaan korotettavaksi 319 milj. eurolla, minkä taustalla ovat Verohallinnon toimet perintöveron käsittelyruuhkan purkamiseksi. Lisäksi nostetaan sekalaisten tulojen arviota 432 milj. eurolla aiheutuen mm. siirrettyjen määrärahojen peruutuksista (400 milj. euroa).

Suurimmat menolisäykset koskevat siirtomäärärahojen uudelleenbudjetoiteja, kuten Suomen Malmijalostus Oy:n oman pääoman ehtoiseen rahoitukseen tarkoitettua 340 milj. euron määrärahaa (varattu akkuteollisuuden arvoketjun rakentamiseen liittyviin hankkeisiin) sekä puolustusmateriaalihankintojen noin 300 milj. euron ja rokotehankintojen 107 milj. euron määrärahoja. Kai-

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp Yleisperustelut

ken kaikkiaan toiseen lisätalousarvioesitykseen sisältyy lukuisia määrärahojen peruutuksia ja uudelleenbudjetoiteja johtuen maksatus- ja aikataulumuutoksista. Esitykseen sisältyy myös useita määrärahalisäyksiä tarvearvioiden tarkistuksista johtuen.

Muita määrärahalisäyksiä ehdotetaan mm. Ukrainalle annettavaan puolustusmateriaalitukeen (9,3 milj. euroa), lintuinfluenssan aiheuttamiin kuluihin (11,7 milj. euroa) sekä muutamiin liikennehankkeisiin, kuten Oulu—Laurila-radan peruskorjaamiseen.

Suurimmat määrärahavähennykset koskevat puolestaan EU-jäsenmaksua (-450 milj. euroa), velan korkomenoja (-268 milj. euroa), energiatukea (-264 milj. euroa) ja puolustusvoimien alv-menoja (-240 milj. euroa). Talousarviosta ehdotetaan lisäksi poistettavaksi Ilmastorahasto Oy:n pääomittamiseen varattu 100 milj. euroa määräaikaisen investointiohjelman rahoittamiseksi.

Hallitus ehdottaa myös mm. Ukrainan tähän mennessä toimitetun puolustusmateriaalin korvaamiseen liittyvien määrärahojen sisällyttämistä uuteen UKR 2023 -tilausvaltuuteen, jonka kokonaismäärä nousisi noin 579,5 milj. euroon. Korvaushankinnoista aiheutuvat menot realisoituvat vuosina 2024—2028. Lisäksi ehdotetaan Espoon Otaniemessä sijaitsevan kiinteistön luovuttamista Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:lle vastikkeetta (43 milj. euroa). Näin turvataan valtiokonsernin omistus ja toiminnan jatkuvuus Micronovan toimisto- ja tutkimuskiinteistössä.

Valiokunta on vähentänyt 862 000 euroa momentilta 28.90.30, koska tiedot kuntien valtionosuuksista ovat tarkentuneet hallituksen esityksen antamisen jälkeen. Toinen lisätalousarvio alentaa näin ollen nettomääräisesti määrärahoja 217 milj. eurolla ja korottaa varsinaisia tuloja 31 milj. eurolla. Kehyksen ns. jakamaton varaus on toisen lisätalousarvion jälkeen 38 milj. euroa. Lisätalousarvio vähentää valtion nettolainanoton tarvetta 249 milj. eurolla. Valtion nettolainanotoksi vuonna 2023 arvioidaan noin 10,2 mrd. euroa. Vuoden 2023 lopussa valtionvelan määrän arvioidaan olevan noin 152 mrd. euroa, mikä on noin 54 prosenttia suhteessa bruttokansantuoteseen.

**Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Pääluokka 21**

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

MÄÄRÄRAHAT

Pääluokka 21

EDUSKUNTA

10. Eduskunnan kanslia

01. Eduskunnan kanslian toimintamenot (arviomääräraha)

Valiokunnan tietoon on saatettu, että eduskunnan kansliatoimikunta on kokouksessaan 28.9.2023 päättänyt myöntää määrärahan entisen pitkäaikaisen kansanedustaja Ilkka Kanervan muistomerkkiä varten. Valiokunta täydentää siten momentin päätösosaa vastaamaan tehtyä päätöstä.

Momentti muuttuu seuraavaksi:

Momentin perusteluja täydennetään siten, että määrärahaa saa käyttää myös avustuksen maksamiseen Kyösti Kallioista *kertovalle dokumenttielokuvalle, (poist.) K-A. Fagerholmin elämäkerta-hankkeelle sekä Ilkka Kanervan muistomerkillle.*

Pääluokka 28

VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

90. Kuntien tukeminen

30. Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen (arviomääräraha)

Valiokunta vähentää momentilta 862 000 euroa, koska virheellisiin tietoihin pohjautuneiden valtionosuuspäätösten oikaisujen tiedot ovat tarkentuneet hallituksen esityksen antamisen jälkeen.

Momentti muuttuu seuraavaksi:

Momentille myönnetään lisäystä 20 331 000 euroa.

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Pääloukka 32

Pääloukka 32

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA

20. Uudistuminen ja vähähiilisyys

88. Pääomasijoitus Ilmastorahasto Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)

Momentille esitetään vähennystä 100 000 000 euroa. Selvitysosan mukaan vähennys aiheutuu Ilmastorahaston pääomittamisen poistosta. Lisäksi hallituksen esityksen yleisperusteluissa on kerrottu poiston johtuvan määräaikaisen investointiohjelman rahoittamisesta. Valiokunta pitää tärkeänä, että jatkossa määrärahamuutosten perustelut ilmenevät riittäväällä tarkkuudella myös yksityiskohtaisista perusteluista momentin selvitysosasta.

Pääloukka 35

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA

10. Ympäristön- ja luonnonsuojelu

52. Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)

Metsähallituksen määrärahojen maksatus tapahtuu laskua vastaan, jolloin valiokunta katsoo saamansa selvityksen perusteella tarpeelliseksi lisätä momentin päätösosaan: ”Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.”

Momentti muuttuu seuraavaksi:

(1. kappale kuten HE 15/2023 vp)

Momentin perusteluja täydennetään siten, että määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena. (Uusi)

20. Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen

52. Avustukset asuinrakennusten sähköisen liikenteen infrastruktuurin edistämiseen (siirtomääräraha 3 v)

Valiokunnan huomiota on kiinnitetty siihen, että momentin päätösosasta on jäänyt pois kirjaus esitettävän määrärahalisäyksen myötä avustushakemusten käsittelyyn tarvittavasta kolmen henkilötövuoden lisäämisestä. Avustushakemusten nopean käsittelyn varmistamiseksi valiokunta tekee näin ollen momentin päätösosaan pyydetyn lisäyksen. Tällöin määrärahaa saa käyttää enintään kuutta henkilötövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen vuonna 2023.

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Pääloukka 35

Momentti muuttuu seuraavaksi:

(1. kappale kuten HE 15/2023 vp)

Momentin perusteluja muutetaan siten, että määrärahaa saa käyttää enintään kuutta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen. (Uusi)

TULOARVIOT

Osasto 15

LAINAT

03. Valtion nettolainanotto ja velanhallinta

01. Nettolainanotto ja velanhallinta

Valiokunta ehdottaa momentilta vähennettäväksi 862 000 euroa.

Vähennys aiheutuu valiokunnan menomomentille 28.90.30 ehdottamasta muutoksesta.

Momentti muuttuu seuraavaksi:

Momentilta vähennetään 248 708 000 euroa.

YHTEENVETO

Hallituksen esityksessä ehdotetaan määrärahoihin 216 457 000 euron vähennystä, tuloarvioihin (pl. nettolainanotto ja velanhallinta) 31 389 000 euron lisäystä ja nettolainanottoon ja velanhallintaan 247 846 000 euron vähennystä.

Valiokunta on vähentänyt määrärahoja 862 000 euroa. Vastaava vähennys on tehty tuloarvioihin momentille 15.03.01.

Ehdotettujen muutosten jälkeen olisivat kuluvan vuoden budjetoidut tuloarviot ja määrärahat varsinainen talousarvio ja lisätalousarviot huomioon ottaen 83 244 412 000 euroa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Valtiovarainvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy hallituksen esitykseen HE 15/2023 vp sisältyvän ehdotuksen vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi edellä todetuin muutoksin.

Eduskunta hylkää lisätalousarvioaloitteen LTA 1/2023 vp.

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp

Eduskunta päättää, että vuoden 2023 toista lisätalousarviota sovelletaan 22.11.2023 alkaen.

Helsingissä 9.11.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Markus Lohi kesk
varapuheenjohtaja Saara Hyrkkö vihr
jäsen Otto Andersson r
jäsen Markku Eestilä kok
jäsen Seppo Eskelinen sd (osittain)
jäsen Timo Heinonen kok
jäsen Marko Kilpi kok
jäsen Jari Koskela ps
jäsen Joonas Räsänen sd
jäsen Hanna Sarkkinen vas
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Ville Valkonen kok
jäsen Pia Viitanen sd
jäsen Timo Vornanen ps
jäsen Ville Vähämäki ps
varajäsen Hannu Hoskonen kesk (osittain)
varajäsen Eeva Kalli kesk
varajäsen Minja Koskela vas
varajäsen Riitta Mäkinen sd
varajäsen Jaana Strandman ps
varajäsen Peter Östman kd

Valiokunnan sihteerinä ovat toimineet

valiokuntaneuvos Mari Nuutila
valiokuntaneuvos Jonna Berghäll
tarkastusneuvos Minna Tiili
valiokuntaneuvos Tarja Järvinen

**Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 1/sd**

Vastalause 1/sd

Yleisperustelut

Rakennusala tarvitsee pikaisia tukitoimia

Rakennusala on syvässä suhdannekuopassa. Korkojen nousu, asuntokaupan hidastuminen ja kustannusten kasvu ovat romahduttaneet asuntoaloitukset historiallisen alas. Asuntojen uudisrakentamisen arvioidaan vähenevän selvästi vuosina 2023 ja 2024. Vuosina 2011—2022 on aloitettu keskimäärin 7 200 ARA-asuntoa vuosittain. Tänä vuonna ARA-tuotanto nousee noin 8 000 asuntoon.

Hallituksen esittämät sopeutustoimet sekä hallitusohjelman kirjaukset vaikuttavat vahvasti ARA-sektoriin. ARA-tuotannolla on erityinen merkitys ns. vastasyklisessä asunnontuotannossa, taloudellisessa matalasuhdanteessa, kun vapaarahoitteiset projektit sakkaavat.

SDP:n mielestä nyt tarvitaan suhdanneluontoisia ja määräaikaisia tukitoimia, joilla palautetaan rakennusalan luottamus ja autetaan alaa pahimman yli. Toimien tulisi tukea, sekä kohtuuhintaista asuntotuotantoa että asuntojen korjausrakentamista. SDP:n mielestä valtion asuntotuotannon tulla täytyy toteuttaa tuotantoa, joka on aidosti kohtuuhintaista.

Hyvinvointialueille tulee taata työrauha pitkäjärjenteiseen kehittämiseen

Orpon hallitus hakee merkittäviä säästötavoitteita hyvinvointialueita koskien. Hallitus on hakenut välittömiä sote-säästöjä lykkäämällä viime kaudella säädetyn uuden vammaispalvelulain voimaantuloa sekä hoitajamitoituksen ja hoitotakuun kiristymistä.

Jotta alueilla olisi mahdollisuus saada taloutensa tasapainoon ja järjestelmä toimimaan tehokkaasti, ne tarvitsevat rauhan tehdä pitkäjärjenteistä taloussuunnittelua ja toiminnan kehittämistä. Tämä ei onnistu, jos hallitus esittelee tarkentamattomia ja mittakaavaltaan epärealistisia säästösuunnitelmia.

Jotta toiminta aloittaneet hyvinvointialueet voivat rakentaa toimintaansa pitkäjärjenteisesti, tulee niille taata nyt työrauha ja pidättäytyä etupainotteisista sopeutumistoimista.

Hyvinvointialueille kaavailut leikkaukset tulee tämän vuoden osalta perua kohdentamalla jakamattoman varauksen jäljellä olevaa rahoitusta alueille. Tämä ei myöskään lisäisi julkisen velan määrää.

Edellä olevan perusteella ehdotamme hyväksyttäväksi seuraavat lausumat:

Vastalauseen lausumaehdotus 1

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 1/sd

Eduskunta edellyttää, että hallitus kohdistaa alalle tosiasiallisesti vaikuttavia tukitoimia tässä ja nyt. Hallituksen tulee jo tälle vuodelle osoittaa asuntorahastosta korjausrakentamiseen avustusta, jotta estetään rakennusalan kriisin laajeneminen.

Vastalauseen lausumaehdotus 2

Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa hyvinvointialueille työrauhan rakentaa toimintaa omista lähtökohdistaan käsin, eikä kohdista alueiden rahoitukseen merkittäviä leikkauksia, jotka vaarantavat palveluiden saatavuuden ja pitkäjänteisen kehittämisen.

Vastalauseen lausumaehdotus 3

Eduskunta edellyttää, että hallitus turvaa hyvinvointialueiden riittävän rahoituksen ja toiminnan myös tämän vuoden osalta.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että ehdotus vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena ja

että edellä ehdotetut 3 lausumaa hyväksytään.

Helsingissä 9.11.2023

Joona Räsänen sd
Seppo Eskelinen sd
Pia Viitanen sd
Riitta Mäkinen sd

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 2/kesk

Vastalause 2/kesk

Yleisperustelut

Rakennusalan suhdannepaketti

Suomen talous on ajautumassa taantumaan. Erityisesti rakennusalan suhdannetilanteesta on muodostumassa poikkeuksellisen vakava. Konkurssien määrä, lomautukset ja työttömyys ovat kasvussa.

Tilastokeskuksen mukaan uudisrakentamiseen myönnettiin rakennuslupia kesä—elokuun 2023 aikana yli 40 % vähemmän kuin vuosi sitten. Rakennusalan tilanteesta uhkaa muodostua vaikein sitten 1990-luvun laman. Rakennusalan vaikeudet voivat pitkittyessään heijastua myös muualle talouteen, kuten palvelualalle.

Hallitus on tähän asti lähinnä seurannut sivusta tilanteen huononemista ja tyytynyt siirtämään eteenpäin hallitusohjelmien mukaisten rakennusalaan koskevien säästöpäätösten toimeenpanoa.

Keskusta esittää, että hallitus valmistelee välittömästi 300 miljoonan euron suhdannepaketin tukemaan erityisesti rakennusalan työllisyyttä ja yritysten pystyessä pysymistä vaikeiden aikojen yli. Toimenpiteet kohdistuisivat kaikkialle Suomeen.

Rakennusalan suhdannepaketti muodostuisi seuraavista toimenpiteistä:

1. Perusväylänpidon rahoitusta lisättäisiin hallituksen päättämän päälle 150 miljoonalla eurolla ja yksityisteiden avustuksia kasvatettaisiin 15 miljoonalla eurolla. Tällä saataisiin päällystettyä esimerkiksi noin 1 500 kilometriä tieverkkoa ja korjattua yksityisteitä noin 1 500 kilometriä.
2. Kunnille osoitettaisiin 40 miljoonaa euroa avustuksena homekoulujen ja muiden kosteusvaurioista kärsivien rakennusten korjaamiseksi tai esimerkiksi lämmitystapamuutoksiin käytettäväksi. Valtionavustusprosentin ollessa esimerkiksi 20 prosenttia, voitaisiin tällä viivuttaa liikkeelle 200 miljoonan euron korjausinvestoinnit.
3. Taloyhtiöille myönnettäisiin 60 miljoonalla eurolla määräaikaista avustuksia perusparrannuksiin ja muihin isoihin remontteihin. Esimerkiksi kymmenen prosentin avustuksella, jollainen oli käytössä finanssikriisin aikana, voitaisiin vauhdittaa 600 miljoonalla eurolla suunnitteilla olevien taloyhtiöiden remonttien käynnistämistä.
4. Laajakaistayhteyksien rakentamiseen kohdennettaisiin 10 miljoonaa euroa sekä 10 miljoonaa euroa kotitalouksien öljylämmityksistä luopumisen tukemiseen.
5. Rakennusalan konkurssien koettelemille sekä muille suhdannetilanteesta kohtuuttomasti kärsiville paikkakunnille tulee kohdentaa äkillisen rakennemuutoksen tukea ja varata sille riittävä rahoitus. Esimerkiksi Pyhännän työpaikat ovat ihan yhtä arvokkaita kuin suu-

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 2/kesk

rempien kaupunkien tehdaspaikkakuntien työpaikkojen menetykset. Äkilliseen rakenne-
muutoksen määrärahoja on syytä lisätä 15 miljoonaa euroa.

Itäisen ja Pohjois-Suomen kilpailukyvyn ja kasvun edistämispaketti

Keskusta on syvästi huolissaan siitä, että hallituksen politiikka on johtamassa Suomen jakami-
seen kahtia. Hallitus on unohtanut itäisen Suomen ja Pohjois-Suomen tarpeet, vaikka Venäjän
hyökkäyssodan seuraukset tuntuvat vahvimmin juuri rajamaakunnissa. Alueelliset erot Suomen
sisällä ovat kärjistymässä rajusti, kun eri hallinnonalojen säästöt ovat kohdistumassa kohtuutto-
masti itäiseen Suomeen ja vastaavasti panokset ohjataan muualle.

Hallituksen linjavalinta itäisen Suomen jättämisestä yksin näkyy monella politiikkalohkolla, ku-
ten muun muassa liikenneverkon kehittämisessä, aluekehitysrahoissa sekä energiatuotannossa.
Itäinen Suomi tarvitsee ja on oikeutettu tasavertaisiin mahdollisuuksiin muun Suomen kanssa.
Itäisen Suomen asia on myös mitä suurimmassa määrin turvallisuuspoliittinen kysymys. Näinä
aikoina hallituksen luulisi ymmärtävän, mikä merkitys koko Suomen yhdenveroisella kehittämi-
sellä on.

Hallitus on ohjelmassaan kohdentamassa panostuksia erilliseen Länsirannikon kilpailukyvyn ja
kasvun edistämispakettiin. Itäinen Suomi tarvitsee nopeasti vastaavanlaisen toimenpidekokonai-
suuden itäisen Suomen kehittämissuunnitelman toteuttamiseksi. Keskusta esittää, että hallitus valmiste-
lee yhdessä itäisen Suomen maakuntien sekä alueen yritysten, korkeakoulujen ja muiden toimi-
joiden kanssa 130 miljoonan euron toimenpidekokonaisuuden itäisen Suomen kasvunäkymien
vahvistamiseksi. Lisäksi kohdistetaan 30 miljoonaa euroa Pohjoisen ohjelman toteuttamiseen
aloittamiseen alueen kasvunäkymien vahvistamiseksi.

Turun tunnin junan pääomittamiskaavailun peruminen

Hallitus on ohjelmassaan varannut 460 miljoonaa euroa Turun Tunnin Juna -yhtiön pääomittami-
seen vaalikauden aikana, vaikka hanke on viime kaudella valmistuneessa valtiovarainministeri-
ön ja liikenne- ja viestintäministeriön selvitystyössä todettu yhteiskuntataloudellisesti kannatta-
mattomaksi. Lisäksi päästöjen takaisinmaksuaika Turun tunnin junassa olisi 140 vuotta, joten
hanke on myös ilmaston kannalta vaikeasti perusteltavissa.

Hallituksen lupaamaa pääomitus on syytä nähdä eräänlaisena veronmaksajien ennakkomaksuna
koko Turun tunnin junalle. Ministeriöiden selvityksen mukaan Turun tunnin juna aiheuttaisi jul-
kiselle sektorille nykyarvossa noin 2,6 miljardin euron menot sen lisäksi että lippujen hinnat nou-
sevat. Todellisuudessa veronmaksajien kokonaiskustannukset yhteiskunnalle voivat osoittautua
tätäkin suuremmaksi, jos investointikustannukset nousevat arvioiduista. Se on selvää, että tämän
vaalikauden pääomitus ei tule riittämään kuin hankkeen ensimmäiseen vaiheeseen.

Samanaikaisesti Suomessa riittää olemassa olevassa tie- ja rakennuskannassa runsaasti korjatta-
vaa ja korjausvelka on hallituksen politiikan seurauksena kasvamassa vaalikauden aikana.

Keskusta esittää, että vastauksena suhdannetilanteeseen hallitus luopuu kannattamattomasta Tu-
run tunnin junan 460 miljoonan euron pääomittamisaikeesta ja toteuttaa sen sijaan eri puolilla

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 2/kesk

maata työpaikkoja ja talouden kasvua turvaavan rakentamisen 300 miljoonan euron suhdannepaketin sekä itäisen Suomen elinvoimaa ja kilpailukykyä vahvistavan 130 miljoonan euron toimenpidekokonaisuuden ja kohdistaa 30 miljoonaa euroa Pohjoisen ohjelman toteuttamiseen aloittamiseen.

Maataloudelle varatun kriisipaketin uudelleenkohdennus aloitus- ja investointitukiin

Lisäksi Keskusta esittää, että maatalouden kriisituesta aiemmin säästyneet varat ohjattaisiin maatilatalouden kehittämisrahastoon. Maatalouden kriisi ei ole päättynyt ja Makeran pääomittamisen avulla on mahdollisuus kohdistaa aloitus- ja investointitukia joustavasti mahdollistamaan sukupolvenvaihdoksia ja investointeja myös tulevaisuudessa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme hyväksyttäväksi seuraavat lausumat:

Vastalauseen lausumaehdotus 1

Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee välittömästi suhdannepaketin tukemaan erityisesti rakennusalan työllisyyttä ja yritysten pystyssä pysymistä vaikeiden aikojen yli. Toimenpiteet kohdistuisivat kaikkialle Suomeen. Rakennusalan 300 miljoonan euron suhdannepaketti koostuisi viidesti nopeasti toteutettavasta elementistä, joita ovat perusväylänpidon ja yksityisteiden lisärahoitus, homekoulujen ja muiden kuntien kosteusvaurioisten rakennusten korjaaminen, taloyhtiöiden remonttiavustukset, laajakaistayhteyksien rakentaminen ja tuki öljylämmityksestä luopumiseen sekä äkillisen rakennemuutoksen tuen rahoituksen lisääminen, jotta tukea voidaan osoittaa muun muassa Pyhännän kaltaisille rakennusalan tilanteesta kärsiville paikkakunnille.

Vastalauseen lausumaehdotus 2

Eduskunta edellyttää, että hallitus varaa itäisen Suomen kilpailukykyyn ja kasvun edistämispakettiin 130 miljoonan euron rahoituksen Itäisen Suomen kehittämisvision toimeenpanoon ja 30 miljoonaa euroa Pohjoisen ohjelman aloittamiseen. Tarkempi kohdennus tulee valmistella yhdessä alueiden maakuntien sekä alueen yritysten, korkeakoulujen ja muiden toimijoiden kanssa.

Vastalauseen lausumaehdotus 3

Eduskunta edellyttää, että hallitus peruuttaa aikeensa pääomittaa kannattamatonta Turun tunnin junaa 460 miljoonalla eurolla vaalikauden aikana.

Yksityiskohtaiset perustelut

MÄÄRÄRAHAT

**Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 2/kesk**

Pääluokka 30

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

10. Maaseudun kehittäminen

40. Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset (siirtomääräraha 3 v)

Hallitus osoitti maaliskuun 2023 alussa maataloilille yhteensä 95 miljoonaa euroa kriisitukea sähkön ja lannoitteiden rajun hinnannousun kompensoimiseksi. Tiukkojen hakuehtojen vuoksi kustannustukea jäi käyttämättä noin 65 miljoonaa euroa.

Lisätalousarviossa nykyinen hallitus ehdottaa vain osalle käyttämättä jääneistä uudelleen kohdennuksia.

Maatalouden kriisi ei kuitenkaan ole ohitse. Tuotantokustannukset ovat lähteneet uudelleen nousuun, korkokustannukset ovat jatkaneet nousuaan eikä maataloustuotteiden markkinatilanne ole merkittävästi kohentunut kriisituen lanseerausajankohdasta.

Tällä hetkellä on elintärkeää varmistaa mahdollisuudet kannattavalle kotimaiselle ruoantuotannolle. Tuotannon jatkuvuus ja kannattavuus on riippuvainen alan mahdollisuudesta kannattavien investointien tekemiseen.

Ehdotamme, että kriisituesta säästyneet varat ohjattaisiin maatilatalouden kehittämisrahastoon. Makeran pääomittaminen on mahdollisuus kohdistaa aloitus- ja investointitukia joustavasti mahdollistamaan sukupolvenvaihdoksia ja investointeja myös tulevaisuudessa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentille 30.10.40 lisätään 44 881 000 euroa maatalouden aloittamis- ja investointiavustuksiin.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että ehdotus vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena edellä todetuin muutoksin ja

että edellä ehdotetut 3 lausumaa hyväksytään.

Helsingissä 9.11.2023

Markus Lohi kesk
Hannu Hoskonen kesk
Eeva Kalli kesk

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 3/vihr

Vastalause 3/vihr

Yleisperustelut

Vahva ja kestävä talous nojaa hyvinvoiviin ihmisiin ja yhteiseen oikeudenmukaisuuden kokemukseen. Säilyttääksemme hyvinvointivaltio tuleville sukupolville meidän on kyettävä uudistamaan taloutta oikeudenmukaisella tavalla. Orpon hallitus kasaa leikkauksillaan painetta erityisesti nuorten, lasten ja valmiiksi heikommassa asemassa olevien niskaan. Samalla hallitus jatkaa kestämatöntä velanottoa tarjoamalla veronalennuksia rikkaille sekä jatkamalla tehottomia ja ympäristölle haitallisia yritystukia.

Ilmastonmuutos ja luontokato luovat vakavan uhkan niin ihmisten hyvinvoinnille kuin vakaalle taloudelle. Talouden tulee toimia ympäristön kantokyvyn rajoissa. On muistettava, että kaikki taloudellinen toiminta perustuu lopulta luonnolle. Hallituksen toimilla Suomi ei tule saavuttamaan ilmastovelvoitteitaan tai pysäyttämään luontokatoa, ja se heikentää myös vahvan ja kestävänsä talouden edellytyksiä.

Taloudellisesti epävarmoina aikoina ihmisten huoli toimeentulosta ja pärjäämisestä on voimistunut. Viimeisten vuosikymmenten aikana lapsiperheköyhyys on lisääntynyt, nuorten ikäpolvien koulutustaso laskenut ja varallisuuskehitys heikentynyt. Samalla väestö vanhenee, mikä lisää painetta uudistaa Suomen taloutta ja nostaa työn tuottavuutta. Julkisen talouden tilanne on heikko ja valtion velkaantumisvauhti kova.

Valtion tulee luoda edellytykset Suomen talouden uudistumiselle ja reilulle kilpailulle, jotta suomalaiset ihmiset ja yritykset pystyvät tarttumaan vihreän siirtymän ja puhtaan energiamurroksen mahdollisuuksiin. Kun fossiilisiin polttoaineisiin perustunut talous rakoilee, tarjoaa se suuria liiketoimintamahdollisuuksia suomalaisille yrityksille. Vihreässä siirtymässä on kyse ainutlaatuisesta taloudellisesta ja teknologisesta murroksesta, jossa oikeilla päätöksillä Suomella on mahdollisuus olla kokoaan suurempi globaali toimija.

Nuorten ja opiskelijoiden hyvinvointia on vahvistettava

Moni opiskelija kamppailee jaksamisen ja toimeentulon haasteiden kanssa. Nyt opiskeleva sukupolvi on myös elänyt nuoruuttaan keskellä koronavirusta, ja sen vaikutukset tuntuvat yhä nuorten hyvinvoinnissa.

Opintolainakanta on yli kaksinkertaistunut vuodesta 2017 eli varsin lyhyessä ajassa. Opiskelijat ovat Suomessa ainoa ryhmä, jonka oletetaan velkaantuvan selviytyäkseen tavallisista arjen menoista. Hallitus aikoo jäädyttää opintorahan indeksikorotukset ja vaikeuttaa opiskelijoiden toimeentuloa entisestään. Samalla hallitus sysää velkataakkaa opiskelijoiden harteille.

Opintolainakannan kasvu ei ole valtiollekaan riskitöntä. Lisätalousarviossa opintolainan valtiontakaukseen varatut määrärahat kasvavat 54 500 000 eurolla. Syynä ovat ennakoitua suuremmat valtion takaajana maksettavaksi tulevat lainamäärät ja takausvastuuvälillisten määrät sekä ennakoitua suurempi maksuvapautusten määrä ja korkoavustusmenojen kasvu.

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 3/vihr

Mielenterveyskriisi vaatii ripeitä ja kattavia ratkaisuja

Suomalaisten mielenterveys on kriisissä. Mielenterveyden häiriöt ovat nuorten yleisimpiä terveysongelmia, ja vuoden 2022 nuorisobarometrin mukaan 35 % nuorista on hakenut hoitoa mielenterveys- tai päihdeongelmiin.

Mielenterveyden haasteet eivät kuitenkaan kohdistu ainoastaan nuoriin. Joka neljäs lapsi elää perheessä, jossa on hoitoa vaativa mielenterveys- tai päihdeongelma. Vanhempien mielenterveyden haasteet heijastuvat herkästi myös lasten hyvinvointiin. Mielenterveysongelmien hoitamattomuus aiheuttaa yhteiskunnalle 11 miljardin kustannukset ja yli puolet työkyvyttömyyseläkkeistä on mielenterveysperustaisia. Mielenterveyskriisi on iso kysymys myös taloudelle ja työllisyydelle.

Hallituksen panostukset mielenterveyteen loistavat kuitenkin poissaolollaan. Suomessa olisi vihdoin toteutettava terapiatakuu. Hallituksen ratkaisu rajata terapiatakuu vain lapsille ja nuorille on riittämätön. Vihreät kannattaa terapiatakuuta kaikenikäisille. Perusterveydenhuoltoon sisältyvä terapiatakuu takaisi kaikille nopean pääsyn hoidolliseen psykoterapiaan tai muuhun vaikuttavaan psykososiaaliseen hoitoon ensimmäisen terveyskeskuskäynnin jälkeen.

Valtion vanhat metsät on suojeltava

Hallituksen toimettomuus luontokadon pysäyttämässä ja ilmastokriisin ratkomisessa on hätkähdyttävää. Esimerkiksi metsäluonnon tila Suomessa heikkenee hälyttävästi ja hiilinielut ovat romahtaneet.

Suomi on sitoutunut osana EU:n monimuotoisuusstrategiaa suojelemaan sekä vanhat että luonnontilaiset metsät. Julkisuudessa olleiden tietojen mukaan kriteerejä ajetaan poliittisella ohjauksella niin kireiksi, että käytännön vaikutus uhkaa jäädä vähäiseksi ja tavoite vanhojen metsien suojelusta toteutumatta.

Edellä olevan perusteella ehdotamme hyväksyttäväksi seuraavat lausumat:

Vastalauseen lausumaehdotus 1

Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii ja toimeenpanee laaja-alaisen ja kunnianhimoisen toimenpideohjelman nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi, hyvinvointivajeen ja mielenterveyden ongelmien paikkaamiseksi.

Vastalauseen lausumaehdotus 2

Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy toimenpiteisiin opiskelijoiden toimeentulon koventtamiseksi opiskelijoiden lainataakkaa kasvattamatta.

**Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 3/vihr**

Vastalauseen lausumaehdotus 3

Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee ja tuo eduskunnan käsiteltäväksi esityksen terapiatakuusta kaikenikäisille.

Vastalauseen lausumaehdotus 4

Eduskunta edellyttää, että hallitus tekee viipymättä päätökset valtion vanhojen metsien suojelemisesta tieteellisten kriteerien perusteella ja vapaaehtoisten metsäkartoittajien työtä hyödyntäen.

Yksityiskohtaiset perustelut

MÄÄRÄRAHAT

Pääluokka 28

VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

89. Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän rahoitus

31. Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen rahoitus

Eduskunta on päättänyt lykätä hoivahenkilöstön vähimmäismitoituksen (0,7) voimaantuloa, mikä johdosta hallitus esittää 7,12 miljoonan euron vähentämistä hyvinvointialueiden määrärahoista vielä vuoden 2023 aikana.

Väestön ikääntyminen lisää palvelutarpeita, joten henkilöstöä tarvitaan tulevina vuosina iäkkäiden palveluihin selvästi nykyistä enemmän. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön saatavuus on jo nyt heikko ja alan henkilöstön eläköityminen lisää henkilöstötarvetta entisestään, joten hallituksen esitystä ympärivuorokautisen hoivan 0,7 henkilöstömitoituksen voimaantulon siirtämisestä voi pitää perusteltuna.

Rahoituksen vähentäminen hyvinvointialueilta näin lyhyellä varoitusajalla ei voi kuitenkaan pitää perusteltuna. Ikäihmisten kotihoidon ja ympärivuorokautisen hoivan palvelut ovat olleet jo pitkään aliresursoituja, mikä näkyy alan vaikeassa tilanteessa. Ikäihmiset ansaitsevat oikea-aikaiset ja laadukkaat palvelut.

Sama pätee aiemmin syksyllä lykätyn vammaispalvelulain toteuttamiseksi varattuun rahoitukseen. Olisi perusteltua, että hyvinvointialueet voisivat käyttää rahoituksen vammaisten palveluiden kehittämiseen ja vahvistamiseen tilanteessa, jossa vammaispalvelulain voimaantuloa on lykätty.

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 3/vihr

On myös välttämätöntä ryhtyä ripeisiin ja tehokkaisiin toimenpiteisiin sosiaali- ja terveyspalveluiden henkilöstön riittävyyden varmistamiseksi. Vaikeudet henkilöstön saatavuuden kanssa eivät koske vain ikääntyneiden palveluita, vaan myös monia muita sosiaali- ja terveyspalveluita.

Hallituksella on myös vastuu hyvinvointialueiden rahoituksen riittävyydestä. On riski, että tiukka taloudellinen tilanne ajaa hyvinvointialueet tekemään äkkivääriä leikkauksia, jotka todellisuudessa kasvattavat kustannuksia pitemmällä aikavälillä. Esimerkiksi ikäihmisten toimintakyvyn vahvistaminen ja lapsiperheiden matalan kynnyksen tukeminen ovat vaikuttavia keinoja hillitä sosiaali- ja terveystenonon kasvua tulevaisuudessa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme hyväksyttäväksi seuraavat lausumat:

Vastalauseen lausumaehdotus 5

Eduskunta edellyttää, että hallitus kiirehtii sosiaali- ja terveyspalveluiden henkilöstöpulan ratkaisemista.

Vastalauseen lausumaehdotus 6

Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa, että hyvinvointialueiden taloudellinen tilanne ei johda lyhytnäköisiin leikkauksiin, jotka kasvattavat kustannuksia pitkällä aikavälillä.

Pääluokka 30

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

10. Maaseudun kehittäminen

40. Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset (siirtomääräraha 3 v)

Suomi tarvitsee nopeasti uusia päästövähennyksiä ilmastolakiin kirjatun hiilineutraaliustavoitteen saavuttamiseksi. Maatalous on yksi taakanjakosektorin suurimmista päästölähteistä. Samalla maataloudella on suuri vaikutus luonnon monimuotoisuuteen ja maatalous on avainasemassa luontokadon pysäyttämisessä. Maatalouden kestävyysmurrosta on vauhditettava, ei jarruteltava. Biokaasuun, lannankäsittelyyn, ravinnekierätykseen ja hiilensidontaan liittyvien investointitukien poistaminen on askel väärään suuntaan.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentille 30.10.40 lisätään 10 000 000 euroa biokaasu-, lannankäsittely-, ravinnekierätyks- ja hiilensidontainvestointitukien maksamiseen.

20. Maa- ja elintarviketalous

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 3/vihr

20. Eläinlääkintähuolto ja kasvintuhoojien torjunta (arviomääräraha)

Eläinten hyvinvointilain (693/2023) tavoitteena on suojella eläimiä parhaalla mahdollisella tavalla niiden hyvinvoinnille aiheutuvalta haitalta. Turkistarhaus on vahvasti ristiriidassa tämän tavoitteen kanssa.

Samalla turkistarhaus aiheuttaa vakavia riskejä kansanterveydelle. Vuonna 2023 lintuinfluenssa siirtyi Suomessa ensimmäistä kertaa turkiseläimiin. Turkistarhoilla kasvaa riski myös ihmisiin tarttuvasta lintuinfluenssasta, sillä turkistarhoilla lintuinfluenssavirukset kehittyvät ja sopeutuvat nisäkkäisiin. Lintuinfluenssariski kasvaa jälleen keväällä muuttolintujen palatessa.

Turkistarhauksen hallittu alasajo on tarpeen niin eläinten hyvinvoinnin, kansanterveyden kuin kansantalouden perusteella. Suomesta alkunsa saanut pandemia olisi Suomen taloudelle kohtalokas. Samalla turkistarhauksesta tulee luopua sosiaalisesti oikeudenmukaisella tavalla, ja turkistarhaajia tulee tukea siirtymään uusiin elinkeinoihin tai eläköitymään.

Olisi myös tarhaajille reiluinta tehdä tarvittavat ja vääjäämättömät päätökset viivyttelittä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme hyväksyttäväksi seuraavan lausuman:

Vastalauseen lausumaehdotus 7

Eduskunta edellyttää, että hallitus valmistelee viipymättä eduskunnalle esityksen turkistarhauksen hallitusta alasajosta ja turkistarhaajille suunnatusta luopumistuesta.

42. Turvepeltojen ilmastotoimet (siirtomääräraha 3 v)

Kosteikkoviljelyn on arvioitu olevan yksi maatalouden tehokkaimmista ja varimmista päästövähennyskeinoista. Silti hallitus esittää siihen suunnatun määrärahan poistamista kokonaan.

Kansalliseen ilmastolakiin on kirjattu Suomen tavoite olla hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen pian sen jälkeen. Ilmastopolitiikan suunnittelussa on oletettu, että maankäyttösektorin nettonielujen taso on -21 Mt CO₂-ekv. vuonna 2035. Vuonna 2022 maankäyttösektorin nettonielu oli ennakkotiedon mukaan -1,0 Mt CO₂- ekv.

Maankäyttösektorilla tarvitaan nopeasti uusia toimia. Jos maankäyttösektorin nieluja ei saada kasvatettua, voi Suomi joutua ostamaan muilta EU:n jäsenmailta nieluksiköitä. Nieluysiköiden hintaan liittyy paljon epävarmuuksia, ja kustannus kansantaloudelle voi olla suuri.

Ilmastopaneeli on arvioinut, että maaperäpäästöjen vähentäminen yksi merkittävistä keinoista hiilinielujen vahvistamiseksi. Turvepelloilla päästöjä on mahdollista vähentää nopeasti.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentille 30.20.42 lisätään 30 000 000 euroa turvepeltojen ilmastotoimiin.

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 3/vihr

47. Ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Hallitus esittää 3 miljoonan euron määrärahalisäystä suomalaisen ruoan potentiaalın hyödyntämiseksi laadittavan kasvuohjelman sekä kotimaisen ruoantuotannon pitkän aikavälin strategian laatimiseen ja toimeenpanoon. Tavoitetta voi pitää kannatettavana. Olennaista on varmistaa, että strategian ytimessä on maatalouden ja ruoantuotannon kestävyys niin ympäristön kuin ihmistenkin kannalta.

Ekologisesti kestävä ruoantuotanto on avain myös ruokaturvan parantamiseen, minkä lisäksi Suomella on mahdollisuus luoda kasvua kasvipohjaisesta ruoantuotannosta ja viennistä. Se kuitenkin vaatii ajattelutavan ja tukipolitiikan muutosta. Esimerkiksi Tanskassa, Ranskassa ja Kanadassa valtio on tehnyt mittavia investointeja kasvipohjaisiin elintarvikkeisiin. Nyt esitettävä määräraha on varsin maltillinen, mutta oikein kohdennettuna se voisi olla hyvä alku suomalaisen kasvupohjaisten ruoantuotannon maailmanvalloitukselle.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentin 30.20.47 perusteluja täydennetään siten, että määrärahaa saa käyttää suomalaisen puhtaan kasvupohjaisen ruuan potentiaalın hyödyntämiseksi laadittavan kasvuohjelman ja kotimaisen ruoantuotannon pitkän aikavälin strategian laatimiseen ja toimeenpanoon ja että hyväksytään seuraava lausuma:

Vastalauseen lausumaehdotus 8

Eduskunta edellyttää, että hallitus laatii kasvuohjelman suomalaisen puhtaan kasvupohjaisen ruoan potentiaalın hyödyntämiseksi sekä pitkän aikavälin strategian kotimaisen ruoantuotannon uudistamiseksi ympäristön ja tuottajien kannalta kestäväksi.

Pääluokka 32

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA

20. Uudistuminen ja vähähiilisyys

88. Pääomasijoitus Ilmastorahasto Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)

Vihreä siirtymä on Suomelle ainutlaatuinen taloudellinen mahdollisuus, kun fossiilisen teollisuuden nopean alasajon vuoksi globaalın talouden pelimerkit jaetaan kerralla uusiksi. Suomella on vakaana, markkinatalouteen ja sopimusvapauteen nojaavana valtiona edellytykset hyötyä käynnissä olevasta murroksesta. Se kuitenkin vaatii määrätietoisia toimia ja investointeja niin valtiolta kuin yksityiseltä sektorilta.

Ilmastorahaston pääomituksen peruminen heikentäisi merkittävästi Ilmastorahaston mahdollisuuksia rahoittaa ja vauhdittaa vihreän siirtymän investointeja Suomessa. Tässä suhdannepoliittisessa tilanteessa kasvumahdollisuuksien säilyttäminen edellyttäisi vastasyklistä julkista rahoitusta investointien mahdollistamiseksi.

**Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 3/vihr**

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentille 32.20.88 lisätään 100 000 000 Ilmastorahasto Oy:n pääomittamiseksi vihreän siirtymän investointien vauhdittamiseksi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että ehdotus vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena edellä todetuin muutoksin ja

että edellä ehdotetut 8 lausumaa hyväksytään.

Helsingissä 9.11.2023

Saara Hyrkkö vihr

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 4/vas

Vastalause 4/vas

Yleisperustelut

Vuoden 2023 toinen lisätalousarvio on pääasiassa tekninen ja painottuu meno- ja tuloarvioiden tarkentumiseen sekä teknisluonteisiin muutoksiin.

Lisätalousarviossa näkyy kuitenkin jo joitakin Petteri Orpon hallituksen linjauksia. Tärkeitä ja perusteltuja vuoden 2023 varsinaisen talousarvion menoja perutetaan, ja toisaalta jätetään käyttämättä mahdollisuuksia puuttua ajankohtaisiin haasteisiin ja tarpeisiin. Suurimmat ongelmat esityksessä koskevat ilmasto- sekä sosiaali- ja terveystaloutta.

Hyvinvointipalvelut

Hyvinvointialueiden rahoituksesta vähennetään 12,7 miljoonaa euroa, mikä johtuu Orpon hallituksen päätöksestä siirtää vammaispalvelulainsäädännön uudistus vuoteen 2025 ja hoivahenkilöstön 0,7-vähimmäismitoituksen voimaantulo kokonaan hallituksen jälkeiseen aikaan vuodelle 2028. Vasemmistoliitto ei hyväksy näitä päätöksiä eikä siten myöskään niihin liittyviä määrärahavähennyksiä.

Kuten hallituksen omassa lakiesityksessäänkin todetaan, Suomen voimassa oleva *vammaispalvelulainsäädäntö* on vanhentunut ja osin puutteellinen eikä täytä perustuslain tai YK:n vammaissopimuksen vaatimuksia. Näistä syistä eduskunta keväällä 2023 hyväksyi uuden vammaispalvelulain, joka korjaisi nämä puutteet. Myös perustuslakivaliokunnan mukaan perustuslain 22 §:ään kytkeytyvät syyt ennemminkin puoltaisivat vammaispalvelulain voimaantuloa alkuperäisen aikataulun mukaan kuin voimaantulon lykkäämistä.

Tästä huolimatta hallituspuolueet haluavat lykätä uuden vammaispalvelulain voimaantuloa ja jatkaa vammaispalveluiden järjestämistä edelleen vanhojen ja puutteellisiksi todettujen vammaispalvelulain ja kehitysvammalain perusteella. Eniten tästä päätöksestä kärsivät vammaiset ihmiset. Vasemmistoliitto esittikin eduskunnan käsittelyssä hallituksen lakiesityksen hylkäämistä. Emme voi hyväksyä lain voimaantulon lykkäystä emmekä hyvinvointialueiden rahoituksen leikkausta.

Iäkkäiden henkilöiden ympärivuorokautisen hoidon lakisääteisellä henkilöstömitoituksella turvataan perustuslain mukaista oikeutta välttämättömään huolenpitoon ja riittäviin sosiaali- ja terveyspalveluihin sekä toteutetaan iäkkäiden henkilöiden yhdenvertaisuutta ja osallisuutta yhteiskunnassa. Lainsäädännöllä voidaan myös varmistaa hoidon laatua ja asiakas- ja potilasturvallisuuden toteutumista.

Kehitys vuodesta 2020, jolloin portaittain voimaan tulevasta henkilöstömitoituksesta säädettiin, on ollut hyvää. Henkilöstömitoituksen lakisääteisyys on parantanut hoidon tilannetta. Useat yksiköt ovat jo täyttäneet mitoituksen, ja suurella osalla niistä mitoituksen täyttäminen eduskunnan aiemmin hyväksymässä aikataulussa onnistuisi (HE 298/2022 vp). Vuonna 2020 mitoituksen 0,65 hoivahenkilöä per hoidettava täytti 31 prosenttia yksiköistä. Kolmessa vuodessa tämä osuus

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 4/vas

on noussut 89 prosenttiin. Mitoituksen 0,7 täyttäneiden yksiköiden määrä on myös kasvanut, ja toukokuussa 2023 tällaisia yksiköitä oli jo 40 prosenttia kaikista ympärivuorokautisen hoidon yksiköistä.

Orpon hallitus on kuitenkin päättänyt lykätä vähimmäismitoituksen nostamista 0,7:ään yli neljällä vuodella ja vähentää vastaavasti ympärivuorokautisen hoivan rahoitusta. Hallituksen esitys heikentää vanhusten hoidon laatua ja heikoimmassa asemassa olevien ihmisten perusoikeuksien toteutumista. Se heikentää myös henkilöstön hyvinvointia ja vähentää sote-alan mahdollisuuksia houkutella alalle uusia tekijöitä ja pitää kiinni nykyisistä. Olemme esittäneet kyseisen lain hylkäämistä, ja myös määrärahaileikkaus tulisi perua.

Ilmastopolitiikka

Asiantuntijat ovat arvostelleet Petteri Orpon hallituksen ohjelmaa maatalouden ja maankäyttösektorin ilmastopolitiikan vesittämisestä, ja tämä politiikka näkyy jo nyt käsiteltävänä olevassa lisätalousarviossa monin tavoin.

Edellisen hallituksen *kosteikkoviljelyn* edistämiseen ja turvepeltojen pohjaveden nostamiseen osoittama 30 miljoonan siirtomääräraha poistetaan kokonaan. Maaseutuyritysten energiainvestointeihin osoitettu 10 miljoonan tuki leikataan niin ikään kokonaan. Lisäksi muun muassa maatalouden biokaasu-, lannankäsittely-, ravintokierrätys- ja hiilensidontainvestointeihin osoitetuista avustuksista leikataan lisätalousarvioesityksessä 4 miljoonaa euroa, mikä on yli puolet vuoden 2023 talousarviossa osoitetusta 7,5 miljoonan kolmevuotisesta siirtomäärärahasta.

Edellä mainitut toimet sisältyivät edellisen hallituksen keväällä 2022 linjaamaan maaseudun vihreän siirtymän ja huoltovarmuuden edistämisen kokonaisuuteen, jonka toimille myös nykyisistä hallituspuoleista on aiemmin löytynyt tukea. Esimerkiksi kosteikkoviljelyn edistämistä pidetään yleisesti yhtenä kustannustehokkaimmista tavoista vähentää maaperäpäästöjä ja vahvistaa hiilinieluja. Sekä Suomen ilmastopolitiikan onnistumisen että maatilatalouden pitkän tähtäimen näkymien kannalta on lyhytnäköistä ja haitallista vesittää maatalouden vihreää siirtymää ja jättää kehittämättä maatalouden hiilensidontapotentiaalia.

Hallitus poistaa myös *Ilmastorahasto Oy:n* 100 miljoonan euron pääomituksen ja ilmoittaa ohjaavansa nämä varat "investointipakettiin". Ilmastorahastolta siirretään myös noin 130 miljoonan edestä Neste Oyj:n osakkeita valtiolle, ja koko rahasto aiotaan siirtää osaksi Teollisuussijoitus-konsernia. Vasemmistoliitto ei voi hyväksyä tätä valintaa.

Ilmastorahaston päätavoite on ollut vauhdittaa talouden kestävästä rakenteellisesta muutosta ja rahoittaa lupaavia puhtaan teknologian innovaatioita, kun taas investointipaketista suuri osa menee väylien normaaliin ylläpitoon. Rahoituksen siirto kertookin paljon hallituksen ilmasto- ja talouspoliittisesta ajatusmaailmasta. Myös ajankohta on erittäin huonosti mietitty: ekologisen siirtymän ratkaisuiden investoinnit ovat merkittävästi hidastuneet vaikeutuneiden korko-, rahoitus- ja markkinaolosuhteiden vuoksi, ja julkiselle, riskiä tasaavalle ja strategisesti toimivalle rahoittajalle on siksi suuri tilaus.

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 4/vas

Turkisanalan siirtymätuki

Viime aikoina Suomessa on puhuttu paljon turkistuotannosta niin alan eettisten ongelmien, terveysriskien, yleisen hyväksynnän heikkenemisen kuin taloudellisten vaikeuksien vuoksi. Turkistarhaus elinkeinona on tulossa tiensä päähän, minkä tiedostaa ja myöntää myös moni alan yrittäjä. Turkistarhoilla levinnyt lintuinfluenssa on alleviivannut niitä merkittäviä terveydellisiä ja myös kansantaloudellisia riskejä, joita tarhaukseen liittyy.

Lisätalousarvioesitykseen sisältyy rahoitusta, jolla katetaan turkiseläinten lopettamisesta aiheutuneita kuluja ja tulonmenetyksiä. Katsomme, että samalla turkistarhaajille tulisi tarjota kattava oikeudenmukaisen siirtymän tukipaketti, joka helpottaisi tarhauksen lopettamista ja auttaisi uuden yrityksen perustamisessa, uudelleen kouluttautumisessa ja uuden työn löytymisessä. Me emme saa toistaa samoja virheitä kuin turvealalla, jota liian pitkään ylläpidettiin mittavin tuin, kunnes markkinat nopeasti ajoivat alan hallitsemattomasti alas aiheuttaen suurta ahdinkoa monille alan toimijoille. Lisätalousarvioon tulee lisätä turkistarhaan oikeudenmukaisen siirtymän tukipaketin rahoitusta.

Yksityiskohtaiset perustelut

MÄÄRÄRAHAT

Pääluokka 28

VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

89. Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän rahoitus

31. Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen rahoitus (arviomääräraha)

Hallituksen esityksessä hyvinvointialueiden rahoituksesta ehdotetaan vähennettävän 12,72 miljoonaa euroa. Vähennys aiheutuu siitä, että hallitus aikoo lykätä vammaispalvelulain voimaantulon alkamaan 1.1.2025 ja hoivahenkilöstön vähimmäismitoituksen (0,7) alkamaan 1.1.2028. Pidämme näiden uudistusten toimeenpanemista alkuperäisessä aikataulussa erittäin tärkeänä kyseisten lakien käsittelyn yhteydessä tekemiemme esitysten mukaisesti, mikä edellyttää myös määrärahojen palauttamista.

Edellä olevan perusteella ehdotamme hyväksyttäväksi seuraavat lausumat:

Vastalauseen lausumaehdotus 1

Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo eduskuntaan välittömästi esityksen, jolla keväällä 2023 hyväksytyn ja vahvistetun vammaispalvelulain ja siihen liittyvien lakien säännökset saatetaan voimaan välittömästi ja osoittaa tähän riittävät resurssit.

**Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 4/vas**

Vastalauseen lausumaehdotus 2

Eduskunta edellyttää, että hallitus varmistaa iäkkäiden ihmisten ympärivuorokautisen hoi-
van henkilöstön 0,7-vähimmäismitoituksen alkamisen alkuperäisesti hyväksytyssä aika-
taulussa.

Pääluokka 30

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

10. Maaseudun kehittäminen

40. Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset (siirtomääräraha 3 v)

Hallituksen esityksessä maatalouden biokaasu-, lannankäsittely-, ravintokierrätys- ja hiilensidon-
tainvestointeihin osoitetuista avustuksista leikataan lisätalousarvioesityksessä 4 miljoonaa eu-
roa. Rahoitus tulisi säilyttää ennallaan.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentille 30.10.40 lisätään 4 000 000 euroa maatalouden biokaasu-, lannankäsitte-
ly-, ravintokierrätys- ja hiilensidontainvestointeihin.

*64. EU:n ja valtion rahoitusosuus alueelliseen ja paikalliseen maaseudun kehittämiseen (siirto-
määräraha 3 v)*

Vuoden 2022 toisessa lisätalousarviossa myönnetty kolmevuotinen siirtomääräraha Manner-
Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa (2014—2020) toteuttaviin kokonaan kansallisesti rahoit-
tettuihin maaseutuyritysten energiainvestointeihin peruutetaan osana hallitusohjelman menoleik-
kauksia. Maatalouden energiasiirtymää tulee tukea, ja määräraha tulee siten pitää ennallaan.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentille 30.10.64 lisätään 10 000 000 euroa maaseutuyritysten energiainvestointi-
en tukemiseen ja maatalouden energiasiirtymän vauhdittamiseksi.

20. Maa- ja elintarviketalous

Hallituksen lisätalousarvioehdotuksessa ruokavirastolle ehdotetaan 1 miljoonan euron lisäystä
lintuinfluenssaepidemian hoitamiseen (momentti 20.01). Eläinlääkintähuoltoon (momentti
20.20) ehdotetaan 7,6 miljoonan euron lisäystä lintuinfluenssan vuoksi maksettaviin korvauksiin
ja eläintaudin torjuntatoimenpiteisiin sekä 3,1 miljoonan euron lisäystä kunnille eläinlääkintä-
huoltolain nojalla maksettaviin korvauksiin.

Samassa yhteydessä tulisi osoittaa tukea turkistarhauksesta luopumiseen.

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 4/vas

Edellä olevan perusteella ehdotamme hyväksyttäväksi seuraavan lausuman:

Vastalauseen lausumaehdotus 3

Eduskunta edellyttää, että hallitus tuo viipymättä eduskunnan käsiteltäväksi turkisanalan oikeudenmukaisen siirtymän tukipaketin, joka helpottaa turkistarhauksen lopettamista ja auttaa alan toimijoita uuden yrityksen perustamisessa, uudelleen koulutautumisessa ja uuden työn löytämisessä.

42. Turvepeltojen ilmastotoimet (siirtomääräraha 3 v)

Kosteikkoviljely on yksi vaikuttavimmista ja kustannustehokkaimmista tavoista vähentää maaperäpäästöjä ja vahvistaa hiilinieluja. Jo edellisellä hallituskaudella maa- ja metsätalousministeriössä valmisteltu kosteikkoviljelmän tukiohjelma tulee panna toimeen suunnitellussa mittakaavassa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentille 30.20.42 lisätään 30 000 000 euroa turvepeltojen ilmastotoimiin ja kosteikkoviljelyn edistämiseen.

Pääluokka 32

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA

20. Uudistuminen ja vähähiilisyys

88. Pääomasijoitus Ilmastorahasto Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)

Hallituksen esityksessä Ilmastorahaston pääomittamiseen varattu 100 miljoonan euron määräraha ehdotetaan poistettavaksi vuoden 2023 talousarviosta. Katsomme, että Ilmastorahaston toiminnan jatko tulee mahdollistaa ja määräraha tulee palauttaa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että momentille 32.20.88 lisätään 100 000 000 euroa Ilmastorahasto Oyn pääomittamiseksi ja rahaston toiminnan jatkuvuuden mahdollistamiseksi.

Ehdotus

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että ehdotus vuoden 2023 toiseksi lisätalousarvioksi hyväksytään valiokunnan mietinnön mukaisena edellä todetuin muutoksin ja

että edellä ehdotetut 3 lausumaa hyväksytään.

Valiokunnan mietintö VaVM 3/2023 vp
Vastalause 4/vas

Helsingissä 9.11.2023

Hanna Sarkkinen vas
Minja Koskela vas